ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՎԱՐՉԱՊԵՏԻ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԻ ՂԵԿԱՎԱՐ

0010 ք. Երևան, Կառավարական տուն 1

№ 02/05.31/27880-2025

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԻ ՂԵԿԱՎԱՐ-ԳԼԽԱՎՈՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ
ԴԱՎԻԹ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆԻՆ

Հարգելի՛ պարոն Առաքելյան,

Համաձայն «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական օրենքի 66-րդ և 77-րդ հոդվածների՝ Ձեզ ենք ներկայացնում՝

1) «Մարդու իրավունքների պաշտպանի մասին» սահմանադրական օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի վերաբերյալ (Պ-1079-20.05.2025-ՄԻ-011/0) Հայաստանի Հանրա-պետության կառավարության առաջարկությունը,

2) Հայաստանի Հանրապետության վարչապետի 2025 թվականի օգոստոսի 25-ի «Հայաստանի Հանրապետության կառավարության ներկայացուցիչ (հարակից զեկուցող) նշանակելու մասին» N 744-Ա որոշումը:

Հարգանքով՝

ԱՐԱՅԻԿ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Կատարող՝ Ագնեսա Առաքելյան
Ազգային ժողովի հետ կապերի վարչություն
Հեռ. 515403
Էլ փոստ՝ agnesa.arakelyan@gov.am

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆ

«ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆԻ ՄԱՍԻՆ» ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

«Մարդու իրավունքների պաշտպանի մասին» սահմանադրական օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» սահմանադրական օրենքի նախագծի (այսուհետ՝ նախագիծ) վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունն առաջարկում է հետևյալը.

1. Նախագծի 1-ին հոդվածով կատարվող փոփոխության արդյունքում նախատեսվում է, որ հրաժարականի հիմքով Պաշտպանի լիազորությունների վաղաժամկետ դադարեցման դեպքում Պաշտպանը հրապարակում և Ազգային ժողով է ներկայացնում իր հերթական տարեկան հաղորդումը ներկայացվելուց հետո մինչև հրաժարականի դիմում ներկայացնելն ընկած ժամանակահատվածում իրականացված գործունեության, մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության վիճակի մասին ամփոփ հաղորդում:

Նախագծային կարգավորմամբ դրույթներ նախատեսված չեն առ այն, թե Պաշտպանի լիազորությունների վաղաժամկետ դադարեցման դեպքում ի՞նչ ժամկետներում և ի՞նչ ընթացակարգով պետք է ներկայացվի հերթական տարեկան հաղորդումը ներկայացվելուց հետո մինչև հրաժարականի դիմում ներկայացնելն ընկած ժամանակահատվածի վերաբերյալ հաղորդումը:

Միաժամանակ, հարկ է հաշվի առնել այն իրավիճակների առաջացումը, երբ Պաշտպանի լիազորությունները վաղաժամկետ դադարել են, և նոր Պաշտպան դեռևս չի ընտրվել՝ «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի 145-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված ժամկետների հաշվառմամբ:

Պետք է նկատի ունենալ, որ նշված կարգավորմանը զուգահեռ կարող են առաջանալ անհաղթահարելի (ֆորսմաժորային) իրավիճակներ, որոնց դեպքում «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքով սահմանված ժամկետում Պաշտպան չի ընտրվում:

Ասվածի համատեքստում, հարկ է արձանագրել, որ նախագծային կարգավորումը խնդրահարույց է և համակողմանիորեն չի կարգավորում այն գործնական իրավիճակները, որոնք կարող են առաջանալ Պաշտպանի լիազորությունների վաղաժամկետ դադարման հիմքով:

Հաշվի առնելով վերոշարադրյալը՝ առաջարկում ենք դիտարկել հստակ կարգավորումներ և ընթացակարգեր նախատեսելու անհրաժեշտությունն ինչպես Պաշտպանի լիազորությունների վաղաժամկետ դադարեցման դեպքում, այնպես էլ Պաշտպանի լիազորությունների դադարման և նոր Պաշտպանի ընտրության միջև ընկած ժամանակահատվածում Պաշտպանի գործունեության և մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության վիճակի վերաբերյալ ամփոփ հաղորդման հրապարակման և Ազգային ժողով ներկայացնելու առումներով: Առաջարկում ենք նաև դիտարկել «Մարդու իրավունքների պաշտպանի մասին» սահմանադրական օրենքի (այսուհետ՝ սահմանադրական օրենք) 31-րդ հոդվածում փոփոխություններ և/կամ լրացումներ կատարելու անհրաժեշտությունը:

2. Նախագծի 2-րդ հոդվածով առաջարկվում է Պաշտպանին փոխարինելու դեպքում փոխարինող պաշտոնատար անձին հնարավորություն ընձեռել օրենսդրությամբ նախատեսված գործողություններ կատարել Պաշտպանի աշխատակազմում անձնակազմի կառավարման լիազորությունների ոլորտում, այդ թվում՝ սահմանադրական օրենքի 39-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետով պաշտոնի նշանակել և աշխատանքից ազատվելու մասին իրենց դիմումի հիման վրա պաշտոնից ազատել պետական ծառայողներին և Պաշտպանի աշխատակազմում հայեցողական պաշտոն զբաղեցնող անձանց:

Նշված կարգավորման տրամաբանության հաշվառմամբ և ոլորտում լիազորությունների իրականացման անընդհատության ապահովման նպատակով՝ առաջարկում ենք նախագծի 2-րդ հոդվածով Պաշտպանին փոխարինող պաշտոնատար անձին ընձեռել նաև պաշտոնի վերանշանակելու լիազորություն:

3. Նախագծի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով նախատեսվում է սահմանադրական օրենքի 29-րդ հոդվածը լրացնել նոր 4.1-ին մասով համաձայն որի՝ պաշտպանն իրավասու է ներկայացնելու հատուկ կարծիք (amicus brief) սահմանադրական դատարան ներկայացված դիմումների առնչությամբ՝ Սահմանադրության 2-րդ գլխի դրույթներին համապատասխանության հարցերով:

Իրավական որոշակիության սկզբունքից ելնելով առաջարկում ենք խմբագրել «հատուկ կարծիք» ձևակերպումը:

4. Հարկ է նշել, եթե նախագծի 11-րդ հոդվածի 1-ին մասով նոր խմբագրությամբ շարադրվող սահմանադրական օրենքի 39-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8.1-ին կետի հիման վրա դեռևս չի ընդունվել համապատասխան ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտը, ապա առաջարկում ենք նախագծով նախատեսել անցումային դրույթ՝ հիմք ընդունելով «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» օրենքի 13-րդ հոդվածի 5-րդ մասի 2-րդ կետը:

Միաժամանակ, նախագծի 11-րդ հոդվածով առաջարկվող կարգավորումը, դիտարկելով «Հանրային ծառայության մասին» և «Քաղաքացիական ծառայության մասին» օրենքների վերաբերելի կարգավորումների հետ համակարգային կապի մեջ, գտնում ենք, որ այն խնդրահարույց է հետևյալ հիմնավորմամբ. «Քաղաքացիական ծառայության մասին» օրենքի 33-րդ հոդվածի 1. 1-ին մասով նախատեսված բացառությունը վերաբերում է միայն Պաշտպանի աշխատակազմում քաղաքացիական ծառայողների էթիկայի հանձնաժողովի ձևավորման կարգին, մինչդեռ թե՛ «Մարդու իրավունքների պաշտպանի մասին» սահմանադրական օրենքի գործող խմբագրությամբ, թե՛ նախագծով սահմանված լիազորող նորմն ավելի լայն շրջանակ ունի: Ուստի՝ առաջարկում ենք Նախագծի քննարկվող դրույթը խմբագրել հետևյալ բովանդակությամբ.

«8. 1) սահմանում է Պաշտպանի աշխատակազմում էթիկայի հանձնաժողովի ձևավորման կարգը և էթիկայի հանձնաժողովի աշխատակարգը, հաստատում է էթիկայի հանձնաժողովի կազմը.»:

5. Հարկ է նշել նաև, որ նախագծում առկա են որոշ վրիպակներ և տեխնիկական խնդիրներ՝ «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» օրենքի կարգավորումներին համապատասխանելիության տեսանկյունից, մասնավորապես՝

ա. նախագծի 1-ին հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետում «ավելացնել» բառն անհրաժեշտ է փոխարինել «լրացնել» բառով,

բ. նախագծի 4-րդ հոդվածի 1-ին մասի «խմբագրությամբ» բառն անհրաժեշտ է փոխարինել «բովանդակությամբ» բառով, իսկ «Եթե» բառից առաջ լրացնել «2.1.» թիվը: Նույն դիտարկումը վերաբերում է նախագծի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասին:

գ. նախագծի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետում «6.» թվից առաջ անհրաժեշտ է լրացնել չակերտ՝ պաշտոնական ինկորպորացման ժամանակ խնդիրներից խուսափելու նպատակով:

Պ-1079-20.05.2025-ՄԻ-011/0

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔԸ

«ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆԻ ՄԱՍԻՆ» ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հոդված 1. «Մարդու իրավունքների պաշտպանի մասին» 2016 թվականի դեկտեմբերի 16-ի ՀՕ-1-Ն սահմանադրական օրենքի (այսուհետ՝ Սահմանադրական օրենք) 13-րդ հոդվածի 2-րդ մասի երկրորդ նախադասությունում՝

1) հանել «վերաբերյալ» բառը,

2) «մինչեւ հրաժարականի դիմում ներկայացնելն ընկած ժամանակահատվածում իրականացված գործունեության» բառերից հետո ավելացնել «, մարդու իրավունքների եւ ազատությունների պաշտպանության վիճակի մասին» բառերը:

Հոդված 2. Սահմանադրական օրենքի 14-րդ հոդվածի 2-3-րդ մասերը շարադրել հետեւյալ խմբագրությամբ.

«2. Պաշտպանին փոխարինելու մասին որոշման անհնարինության կամ հրաժարականի դեպքում Պաշտպանին ժամանակավորապես փոխարինում է Պաշտպանի աշխատակազմի դեպարտամենտների ղեկավարներից տարիքով ավագը, իսկ Պաշտպանի աշխատակազմի դեպարտամենտների ղեկավարներից տարիքով ավագ ղեկավարի կողմից Պաշտպանին ժամանակավորապես փոխարինելու անհնարինության դեպքում Պաշտպանի աշխատակազմի հաջորդ դեպարտամենտի ղեկավարը:

3. Սույն հոդվածի 1-ին եւ 2-րդ մասերով նախատեսված դեպքերում Պաշտպանին փոխարինող դեպարտամենտի ղեկավարն իրականացնում է Պաշտպանին սույն օրենքով վերապահված լիազորությունները, բացառությամբ սույն օրենքի 26-րդ հոդվածով, 28-րդ հոդվածի 5-7-րդ մասերով, 29-րդ հոդվածի 1-7-րդ մասերով, 30-30.1-րդ հոդվածներով, 30.2-րդ հոդվածի 1-2-րդ եւ 5-7-րդ մասերով, 31-33-րդ հոդվածներով, 36-րդ հոդվածի 4-րդ մասով, 37-րդ հոդվածի 3-րդ մասով, 39-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-7-րդ (բացառությամբ քաղաքացիական ծառայողների եւ Պաշտպանի աշխատակազմում այլ պաշտոն զբաղեցնող անձանց՝ աշխատանքից ազատվելու մասին իրենց դիմումի հիման վրա սույն օրենքի 39-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետով նախատեսված պաշտոնից ազատելու, որոշակի ժամկետով կնքված աշխատանքային պայմանագրերի ժամկետը լրանալու հիմքով աշխատանքից ազատելու, ինչպես նաեւ քաղաքացիական ծառայության թափուր պաշտոն զբաղեցնելու համար անցկացվող մրցույթի հարցազրույցի փուլը հաղթահարած մասնակցի՝ պաշտոնի նշանակման համար դիմումի հիման վրա սույն օրենքի 39-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետով նախատեսված՝ պաշտոնի նշանակելու լիազորությունների) եւ 9-րդ կետերով սահմանված լիազորությունների:»:

Հոդված 3. Սահմանադրական օրենքի 17-րդ հոդվածի 4-րդ մասում «Բողոքը» բառը փոխարինել «Գրավոր բողոքը» բառերով:

Հոդված 4. Սահմանադրական օրենքի 19-րդ հոդվածը լրացնել հետեւյալ խմբագրությամբ նոր 2.1 մասով.

«Եթե սույն հոդվածի 1-ին մասով սահմանված որոշումը պարունակում է անձնական տվյալներ կամ օրենքով պահպանվող գաղտնիք, ապա այլ անձի իրավունքների եւ ազատությունների պաշտպանության նպատակով բողոք ներկայացրած անձը սեղմ ժամկետում, բայց ոչ ուշ, քան բողոքն

ստանալու օրվանից երեսուն օրվա ընթացքում, ծանուցվում է որոշման կայացման եւ դրա տեսակի մասին, իսկ որոշման օրինակն ուղարկվում է բողոք ներկայացրած անձին անձնական տվյալների ու օրենքով պահպանվող գաղտնիքի տրամադրմանը օրենքով նախատեսված պահանջների պահպանմամբ:»:

Հոդված 5. Սահմանադրական օրենքի 26-րդ հոդվածը լրացնել հետեւյալ խմբագրությամբ նոր 3.1 մասով.

«Եթե սույն հոդվածի 1-ին մասով սահմանված որոշումը պարունակում է անձնական տվյալներ կամ օրենքով պահպանվող գաղտնիք, ապա այլ անձի իրավունքների եւ ազատությունների պաշտպանության նպատակով բողոք ներկայացրած անձը որոշումն ընդունելու օրվանից հինգ օրվա ընթացքում ծանուցվում է որոշման կայացման եւ դրա տեսակի մասին, իսկ որոշման օրինակն ուղարկվում է բողոք ներկայացրած անձին անձնական տվյալների ու օրենքով պահպանվող գաղտնիքի տրամադրմանը օրենքով նախատեսված պահանջների պահպանմամբ:»:

Հոդված 6. Սահմանադրական օրենքի 29-րդ հոդվածում՝

1) վերնագիրը շարադրել հետեւյալ խմբագրությամբ.

«*Հոդված 29. Պաշտպանի լիազորությունները մարդու իրավունքների խթանման ոլորտում*»:

2) 4-րդ մասից հետո լրացնել հետեւյալ բովանդակությամբ 4.1-րդ մասով.

«4.1 Պաշտպանն իրավասու է ներկայացնելու հատուկ կարծիք (amicus brief) Սահմանադրական դատարան ներկայացված դիմումների առնչությամբ՝ Սահմանադրության 2-րդ գլխի դրույթներին համապատասխանության հարցերով:»:

3) լրացնել հետեւյալ բովանդակությամբ 6-7-րդ մասերով.

6. Պաշտպանն իրականացնում է մարդու իրավունքների եւ ազատությունների վերաբերյալ հարցերով հետազոտություններ, ինչպես նաեւ հանրության շրջանում իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումներ:

7. Պաշտպանն իրավասու է խթանել մարդու իրավունքների միջազգային չափանիշներին Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության եւ դրա կիրառման համապատասխանեցումը, այդ թվում՝ իրականացնել մարդու իրավունքների միջազգային չափանիշներին Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության եւ դրա կիրառման համապատասխանության ուսումնասիրություն եւ մշտադիտարկում, խթանել մարդու իրավունքների եւ ազատությունների ապահովմանն ուղղված միջազգային պայմանագրերի՝ Հայաստանի Հանրապետության կողմից վավերացումն (միանալը) ու Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած միջազգային պարտավորություններին ներպետական օրենսդրության եւ դրա կիրառման համապատասխանեցումը:»:

Հոդված 7. Սահմանադրական օրենքի 30-րդ հոդվածի 2-րդ մասում «Պաշտպանի աշխատակազմի քաղաքացիական ծառայողների» բառերը փոխարինել «Պաշտպանի աշխատակազմում պաշտոն զբաղեցնող անձանց» բառերով:

Հոդված 8. Սահմանադրական օրենքի 30.1 հոդվածը լրացնել հետեւյալ բովանդակությամբ նոր 2-րդ մասով.

«2. Պաշտպանի աշխատակազմում պաշտոն զբաղեցնող անձանց կողմից սույն հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով Պաշտպանին վերապահված լիազորությունների կատարմանն ուղղված գործառույթներ կարող են իրականացվել միայն Պաշտպանի գրավոր որոշման հիման վրա՝ այդ որոշմամբ նախատեսված կարգով եւ ծավալով:»:

Հոդված 9. Սահմանադրական օրենքի 30.2 հոդվածի 1-ին մասում եւ 2-րդ մասի 2-րդ կետում «մոնիտորինգ» բառը փոխարինել «մշտադիտարկում» բառով:

Հոդված 10. Սահմանադրական օրենքի 31-րդ հոդվածի 3-րդ մասում «դեպքերում» բառից հետո լրացնել «, ինչպես նաեւ սույն օրենքի 29-րդ հոդվածի 6-րդ մասով նախատեսված հետազոտությունների արդյունքում» բառերը:

Հոդված 11. Սահմանադրական օրենքի 39-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8.1 կետը շարադրել հետեւյալ խմբագրությամբ.

«8.1) սահմանում է Պաշտպանի աշխատակազմում էթիկայի հանձնաժողովի ձեւավորման, գործունեության կարգը, ինչպես նաեւ հաստատում է էթիկայի հանձնաժողովի կազմը.»:

Հոդված 12. Սույն օրենքն ուժի մեջ է մտնում պաշտոնական հրապարակմանը հաջորդող օրվանից:

ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄ

«ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆԻ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ

1. Նախագծի ընդունման անհրաժեշտությունը.

Նախագծի ընդունման անհրաժեշտությունը պայմանավորված է «Մարդու իրավունքների պաշտպանի մասին» սահմանադրական օրենքի (այսուհետ՝ Սահմանադրական օրենք) կիրարկման ընթացքում, ինչպես նաև Հավատարմագրման ենթահանձնաժողովի՝ Հայաստանի Հանրապետության մարդու իրավունքների պաշտպանին ուղղված հանձնարարականներում վեր հանված խնդիրների լուծման անհրաժեշտությամբ:

2. Ընթացիկ իրավիճակը և խնդիրները.

- Սահմանադրական օրենքի 13-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ հրաժարականի հիմքով Պաշտպանի լիազորությունների վաղաժամկետ դադարեցման դեպքում Պաշտպանը հրապարակում և Ազգային ժողով է ներկայացնում իր հերթական տարեկան հաղորդումը ներկայացվելուց հետո մինչև հրաժարականի դիմում ներկայացնելն ընկած ժամանակահատվածում իրականացված գործունեության վերաբերյալ ամփոփ հաղորդում:

Միևնույն ժամանակ, Սահմանադրական օրենքի 31-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ յուրաքանչյուր տարվա առաջին եռամսյակի ընթացքում Պաշտպանը Ազգային ժողով է ներկայացնում տարեկան հաղորդում՝ նախորդ տարվա իր գործունեության, ինչպես նաև մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության վիճակի մասին:

Գործող իրավակարգավորումների համադրման արդյունքում ստացվում է, որ ի տարբերություն Մարդու իրավունքների պաշտպանի տարեկան հաղորդման՝ Պաշտպանի ամփոփ հաղորդումը բովանդակային առումով իր մեջ ընդգրկում է միայն Պաշտպանի՝ համապատասխան ժամանակահատվածում իրականացրած գործունեության վերաբերյալ տեղեկատվությունը:

Հաշվի առնելով համապատասխան ժամանակահատվածում մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության վիճակի մասին հաշվետվության կարևորությունն ու նաև հնարավորությունը դրա՝ հերթական տարեկան հաղորդման շրջանակներում չընդգրկվելու՝ անհրաժեշտություն է առաջացել ընդլայնելու Պաշտպանի ամփոփ հաղորդման բովանդակությունը:

- Սահմանադրական օրենքի 14-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանվում է, որ Պաշտպանին փոխարինելու մասին որոշման անհնարինության կամ հրաժարականի դեպքում Պաշտպանին ժամանակավորապես փոխարինում է Պաշտպանի աշխատակազմի դեպարտամենտի տարիքով ավագ ղեկավարը:

Մինչդեռ, Սահմանադրական օրենքով կարգավորված չէ այն հարցը, թե ով է փոխարինում Մարդու իրավունքների պաշտպանին Պաշտպանին փոխարինելու մասին որոշման անհնարինության կամ հրաժարականի դեպքում, երբ Պաշտպանի աշխատակազմի դեպարտամենտի տարիքով ավագ ղեկավարի կողմից Պաշտպանին փոխարինելն անհնարին է:

- Սահմանադրական օրենքի 14-րդ հոդվածի 3-րդ մասով նախատեսվում է, որ Պաշտպանի բացակայության ժամանակահատվածում նրան փոխարինող դեպարտամենտի ղեկավարն իրականացնում է Պաշտպանին նույն օրենքով վերապահված լիազորությունները, բացառությամբ նույն օրենքի 26-րդ, 28-րդ հոդվածի 5-7-րդ մասերով, 29-րդ հոդվածի 1-4-րդ մասերով, 31-33-րդ հոդվածներով, 35-րդ հոդվածի 4-րդ մասով, 36-րդ հոդվածի 4-րդ մասով, 37-րդ հոդվածի 3-րդ մասով, 39-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-7-րդ և 9-րդ կետերով սահմանված լիազորությունների:

Միևնույն ժամանակ, նշված բացառությունների շարքում բացակայում են Սահմանադրական օրենքի 30-30.1-րդ հոդվածներով, 30.2-րդ հոդվածի 1 -2-րդ և 5-7-րդ մասերով նախատեսված լիազորությունները (համապատասխանաբար): Մինչդեռ, հարկ է նկատել, որ նշված լիազորությունների իրականացումը հնարավոր է միայն Մարդու իրավունքների պաշտպանի կողմից՝ հաշվի առնելով Հայաստանի Հանրապետությունում Մարդու իրավունքների պաշտպանի ու Պաշտպանի հաստատության ընտրված մոդելն ու Սահմանադրական օրենքի ընդհանուր տրամաբանությունն ու մոտեցումները, ինչի համատեքստում Հայաստանի Հանրապետությունում

Մարդու իրավունքների պաշտպանի սահմանադրական գործառույթների լիարժեք իրականացումն ու հաստատության առանցքային գործունեությունը ուղղակիորեն կապվում է Մարդու իրավունքների պաշտպանի անմիջական ներգրավվածությամբ ու առկայությամբ:

- Սահմանադրական օրենքի 39-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետի համաձայն՝ Պաշտպանը նշանակում և պաշտոնից ազատում է քաղաքացիական ծառայողներին և Պաշտպանի աշխատակազմում այլ պաշտոն զբաղեցնող անձանց, ինչպես նաև նրանց նկատմամբ կիրառում է խրախուսանքի և կարգապահական տույժի միջոցներ:

Նախագծային կարգավորումներով նախատեսվել է այն, որ Պաշտպանի ժամանակավոր բացակայության ընթացքում, Պաշտպանի որոշմամբ իրեն փոխարինող Պաշտպանի աշխատակազմի դեպարտամենտների հայեցողական պաշտոն զբաղեցնող ղեկավարներից մեկը կամ Պաշտպանին փոխարինելու մասին որոշման անհնարինության կամ հրաժարականի դեպքում Պաշտպանին ժամանակավորապես փոխարինող դեպարտամենտի հայեցողական պաշտոն զբաղեցնող ղեկավարը (Պաշտպանին փոխարինողը), ի թիվս այլնի, ունի քաղաքացիական ծառայողների և Պաշտպանի աշխատակազմում այլ պաշտոն զբաղեցնող անձանց՝ աշխատանքից ազատվելու մասին դիմումի հիման վրա քաղաքացիական ծառայողի կամ Պաշտպանի աշխատակազմում այլ պաշտոնից ազատելու, որոշակի ժամկետով կնքված աշխատանքային պայմանագրերի ժամկետը լրանալու հիմքով աշխատանքից ազատելու, ինչպես նաև քաղաքացիական ծառայության թափուր պաշտոն զբաղեցնելու համար անցկացվող մրցույթի հարցազրույցի փուլը հաղթահարած մասնակցի՝ պաշտոնի նշանակման համար դիմումի հիման վրա սույն օրենքի 39-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետով նախատեսված՝ պաշտոնի նշանակելու լիազորություններ:

Ներկայում, Սահմանադրական օրենքում նման կարգավորումների բացակայության պայմաններում քաղաքացիական ծառայողի կամ Պաշտպանի աշխատակազմում այլ պաշտոն զբաղեցնող անձի՝ աշխատանքից ազատվելու մասին դիմումի առկայության դեպքում վերջինիս դիմումի հիման վրա աշխատանքից ազատելու լիազորություն վերապահված է միայն Մարդու իրավունքների պաշտպանին: Այսինքն՝ ստացվում է մի իրավիճակ, երբ աշխատանքից ազատվելու մասին դիմումի առկայության դեպքում քաղաքացիական ծառայողը կամ Պաշտպանի աշխատակազմում այլ պաշտոն զբաղեցնող անձը չի կարող ազատվել աշխատանքից Պաշտպանի բացակայության պայմաններում, ինչը խնդրահարույց է աշխատանքի ազատ ընտրության պատշաճ ապահովման տեսանկյունից:

Դրան զուգահեռ, խնդրահարույց իրավիճակ է ստեղծվում քաղաքացիական ծառայության թափուր պաշտոն զբաղեցնելու համար անցկացվող մրցույթի հարցազրույցի փուլը հաղթահարած մասնակցի՝ պաշտոնի նշանակման համար դիմումի հիման վրա վերջինիս պաշտոնի նշանակելու լիազորության՝ միայն Պաշտպանին վերապահված լինելու պայմաններում:

Նշված կարգավորման նախատեսման անհրաժեշտությունը պայմանավորված էր գործնականում առաջացած այն խնդրով, որ Պաշտպանի հրաժարականից հետո մի քանի ամիս շարունակ նոր Պաշտպան չէր ընտրվում, և Պաշտպանի աշխատակազմում քաղաքացիական ծառայողները և այլ պաշտոն զբաղեցնող անձինք այդ ժամանակահատվածում չէին կարողանում սեփական դիմումի հիման վրա ազատվել աշխատանքից:

- Սահմանադրական օրենքի 19-րդ հոդվածով կարգավորվում են բողոքի կապակցությամբ ընդունվող որոշումներին առնչվող հարցերը: Նույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ նույն հոդվածի 1-ին մասով սահմանված որոշման օրինակը Պաշտպանն ուղարկում է բողոք ներկայացրած անձին սեղմ ժամկետում, բայց ոչ ուշ, քան բողոքն ստանալու օրվանից 30 օրվա ընթացքում:

Միևնույն ժամանակ, Սահմանադրական օրենքի 26-րդ հոդվածով կարգավորվում են բողոքի կամ սեփական նախաձեռնությամբ քննարկման արդյունքում պաշտպանի կողմից ընդունվող որոշումներին առնչվող հարցերը, որի 3-րդ մասի համաձայն՝ Պաշտպանը բողոքի վերաբերյալ նույն հոդվածի 1-ին մասում նշված իր որոշման պատճենը որոշումն ընդունելու օրվանից հինգ օրվա ընթացքում ուղարկում է բողոք ներկայացրած անձին: Պաշտպանի որոշումը չի կարող խոչընդոտ դառնալ անձի կողմից իր իրավունքները և ազատություններն օրենքով չարգելված այլ միջոցներով պաշտպանելու համար:

Միևնույն ժամանակ, Սահմանադրական օրենքի 17-րդ հոդվածով նախատեսվում է նաև այլ անձանց իրավունքների պաշտպանության նպատակով Մարդու իրավունքների պաշտպանին դիմելու հնարավորությունը:

Վերոնշյալ իրավակարգավորումների պայմաններում Սահմանադրական օրենքով Պաշտպանը պարտավորվում է բողոք ներկայացրած անձին ուղարկել համապատասխան որոշումների օրինակները նույնիսկ այն պայմաններում, երբ բողոքը ներկայացվել է այլ անձանց իրավունքների պաշտպանության նպատակով: Մինչդեռ, գործնականում առաջանում են իրավիճակներ, երբ բողոքի կապակցությամբ կայացվող որոշումները պարունակում են անձնական տվյալներ կամ օրենքով գաղտնիք պարունակող տեղեկություններ, որոնք ենթակա են պաշտպանության:

- Նախագծային կարգավորումներն ուղղված են այդ թվում՝ Սահմանադրական օրենքի և Հավատարմագրման ենթահանձնաժողովի Հայաստանի Հանրապետության մարդու իրավունքների պաշտպանին ուղղված հանձնարարականների պահանջներին

համապատասխանեցմանը:

Հավատարմագրման ենթահանձնաժողովի՝ Հայաստանի Հանրապետության մարդու իրավունքների պաշտպանին ուղղված հանձնարարականներով բարձր են գնահատվում մարդու իրավունքների պաշտպանության և մարդու իրավունքների խթանմանն ուղղված Պաշտպանի կողմից ձեռնարկված ջանքերը և խրախուսվում է Պաշտպանի կողմից համապատասխան փոփոխություններով հանդես գալը՝ համաձայն ուղղակիորեն ամրագրված իր խթանման մանդատին:

Հավատարմագրման ենթահանձնաժողովի՝ Հայաստանի Հանրապետության մարդու իրավունքների պաշտպանին ուղղված հանձնարարականներով նշվում է, որ

Սահմանադրական օրենքը հստակ չի սահմանում Պաշտպանի՝ մարդու իրավունքների տարածաշրջանային և միջազգային փաստաթղթերը վավերացնելու կամ դրանց միանալու առնչությամբ առաջարկություններ ներկայացնելու լիազորությունը:

Ըստ Հավատարմագրման ենթահանձնաժողովի՝ մարդու իրավունքների

տարածաշրջանային և միջազգային փաստաթղթերը վավերացնելու կամ դրանց միանալու առնչությամբ առաջարկություններ ներկայացնելը, ինչպես նաև այդ փաստաթղթերի արդյունավետ իրականացման մշտադիտարկումը մարդու իրավունքների ազգային հաստատությունների հիմնական գործառույթն է: Հաշվի առնելով, որ Պաշտպանն իրականացնում է նման աշխատանքներ իրավակիրառ պրակտիկայում՝ Հավատարմագրման ենթահանձնաժողովը խրախուսում իրականացնել համապատասխան օրենսդրական փոփոխություններ՝ սահմանելով Պաշտպանի հստակ լիազորությունը՝ առաջարկություններ ներկայացնելու մարդու իրավունքների տարածաշրջանային և միջազգային փաստաթղթերը վավերացնելու կամ դրանց միանալու առնչությամբ:

- Սահմանադրական օրենքի 29-րդ հոդածով սահմանվում են Պաշտպանի լիազորությունները նորմատիվ իրավական ակտերի կատարելագործման հարցում, որոնք մեծամասամբ մարդու իրավունքների խթանման գործառույթի շրջանակներում Պաշտպանի լիազորություններն են և, ըստ էության, լիազորությունների առավել լայն շրջանակ են ընդգրկում, քան Պաշտպանի լիազորությունները նորմատիվ իրավական ակտերի կատարելագործման հարցում:
- Նշվածից բացի, Սահմանադրական օրենքի 29-րդ հոդվածով նախատեսված չէ

Մարդու իրավունքների պաշտպանի լիազորությունը՝ Սահմանադրական դատարան ներկայացնելու հատուկ կարծիք (amicus brief) Սահմանադրական դատարան ներկայացված դիմումների առնչությամբ՝ Սահմանադրության 2-րդ գլխիդրույթներին

համապատասխանության հարցերով, ինչը գործնականում տարիներ շարունակ Պաշտպանը Սահմանադրական դատարանի հետ համագործակցության համատեքստում իրականացնում

է:

- Մարդու իրավունքների խթանման գործառույթի շրջանակներում Պաշտպանն իրականացնում է նաև մարդու իրավունքների և ազատությունների վերաբերյալ հարցերով հետազոտություններ, ինչպես նաև հանրության շրջանում իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումներ: Նշվածի իրավական հիմքը Սահմանադրական օրենքում բացակայում է:

• Բացի այդ, Սահմանադրական օրենքի 31-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ հասարակական հնչեղություն ունեցող առանձին հարցերի կամ մարդու իրավունքների կոպիտ խախտումների դեպքերում Պաշտպանը կարող է հանդես գալ նաև արտահերթ հրապարակային զեկույցներով կամ հաղորդումներով, որոնք կարող են պարունակել ոչ միայն իրավունքների խախտման մասին դեպքեր և փաստեր, այլև մարդու իրավունքներին և ազատություններին առնչվող նորմատիվ իրավական ակտերի կատարելագործմանն ուղղված առաջարկներ: Այսինքն, ըստ Սահմանադրական օրենքի՝ արտահերթ հրապարակային զեկույցների կամ հաղորդումների հիմքում կարող են ընկած լինել միայն հասարակական հնչեղություն ունեցող առանձին հարցերը կամ մարդու իրավունքների կոպիտ խախտումները: Մինչդեռ, գործնականում անհրաժեշտություն է առաջանում արտահերթ զեկույցներով կամ հաղորդումներով հանդես գալու ոչ միայն նշված դեպքերում, այլև մարդու իրավունքների և ազատությունների վերաբերյալ հարցերով հետազոտությունների արդյունքների հիման վրա:

• Սահմանադրական օրենքի 30-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանվում է, որ Պաշտպանի աշխատակազմի քաղաքացիական ծառայողների կողմից Պաշտպանի՝ երեխաների խնամք և պաշտպանություն իրականացնող հաստատություններ, ինչպես նաև հանրակրթական ուսումնական հաստատություններ անարգել այցեր իրականացնելու լիազորության կատարմանն ուղղված գործառույթներ կարող են իրականացվել միայն Պաշտպանի գրավոր որոշման հիման վրա՝ այդ որոշմամբ նախատեսված կարգով և ծավալով: Գործնականում անհրաժեշտություն է առաջանում նշված գործառույթներով օժտել ոչ միայն Պաշտպանի աշխատակազմի քաղաքացիական ծառայողներին, այլև Պաշտպանի աշխատակազմում պաշտոն զբաղեցնող այլ անձանց:

• Համանման գործառույթը նախատեսված չէ նաև Սահմանադրական օրենքի 30.1-րդ հոդվածով, ինչի պայմաններում անհրաժեշտություն կա նախատեսելու կարգավորում նաև Պաշտպանի՝ հաշմանդամություն ունեցող անձանց գտնվելու վայր հանդիսացող հաստատություններ անարգել այցեր իրականացնելու լիազորության կատարմանն ուղղված գործառույթներով Պաշտպանի աշխատակազմում պաշտոն զբաղեցնող անձանց օժտելու վերաբերյալ,

• Անհրաժեշտություն է առաջացել ամրագրել էթիկայի հանձնաժողովի ձևավորման առանձնահատուկ կարգը սահմանելու Պաշտպանի լիազորությունը, որի նպատակն է երաշխավորել Պաշտպանի հաստատության ինստիտուտուցիոնալ անկախությունը:

3 Առաջարկվող կարգավորման բնույթը.

««Մարդու իրավունքների պաշտպանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական օրենքի նախագծով

1. հստակեցվել են Պաշտպանի լիազորությունները մարդու իրավունքների խթանման շրջանակներում, այդ թվում՝ ուղղված Սահմանադրական օրենքի և Հավատարմագրման ենթահանձնաժողովի Հայաստանի Հանրապետության մարդու իրավունքների պաշտպանին ուղղված հանձնարարականների պահանջներին համապատասխանեցմանը՝ նախատեսելով, որ

- Պաշտպանն իրավասու է խթանել մարդու իրավունքների միջազգային չափանիշներին

Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության և դրա կիրառման

համապատասխանեցումը, այդ թվում՝ իրականացնել մարդու իրավունքների միջազգային չափանիշներին Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության և դրա կիրառման համապատասխանության ուսումնասիրություն և մշտադիտարկում, խթանել մարդու իրավունքների և ազատությունների ապահովմանն ուղղված միջազգային պայմանագրերի՝ Հայաստանի Հանրապետության կողմից վավերացումն (միանալը) ու Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած միջազգային պարտավորություններին ներպետական օրենսդրության և դրա կիրառման համապատասխանեցումը.

- Պաշտպանն իրավասու է ներկայացնելու հատուկ կարծիք (amicus brief) Սահմանադրական դատարան ներկայացված դիմումների առնչությամբ՝ Սահմանադրության 2-րդ գլխի դրույթներին համապատասխանության հարցերով

- Պաշտպանն իրականացնում է մարդու իրավունքների և ազատությունների վերաբերյալ հարցերով հետազոտություններ, ինչպես նաև հանրության շրջանում իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումներ:

2. հստակեցվել է, որ հրաժարականի հիմքով Պաշտպանի լիազորությունների վաղաժամկետ դադարեցման դեպքում Պաշտպանը հրապարակում և Ազգային ժողով է ներկայացնում իր հերթական տարեկան հաղորդումը ներկայացվելուց հետո մինչև հրաժարականի դիմում ներկայացնելն ընկած ժամանակահատվածում իրականացված գործունեության, մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության վիճակի մասին հաշվետվությունը պարունակող ամփոփ հաղորդում,

3. նախատեսվել է այն, որ Պաշտպանի ժամանակավոր բացակայության ընթացքում Պաշտպանին փոխարինելու մասին որոշման անհնարինության կամ հրաժարականի դեպքում Պաշտպանին ժամանակավորապես փոխարինում է Պաշտպանի աշխատակազմի դեպարտամենտների ղեկավարներից տարիքով ավագը, իսկ Պաշտպանի աշխատակազմի դեպարտամենտների ղեկավարներից տարիքով ավագ ղեկավարի կողմից Պաշտպանին ժամանակավորապես փոխարինելու անհնարինության դեպքում Պաշտպանի աշխատակազմի հաջորդ դեպարտամենտի ղեկավարը,

4. նախատեսվել է, որ Պաշտպանի ժամանակավոր բացակայության ընթացքում Պաշտպանին փոխարինելու մասին որոշման անհնարինության կամ Պաշտպանի հրաժարականի դեպքում Պաշտպանին ժամանակավորապես փոխարինող դեպարտամենտի հայեցողական պաշտոն զբաղեցնող ղեկավարը, ի թիվս այլնի, ունի քաղաքացիական ծառայողների և Պաշտպանի աշխատակազմում այլ պաշտոն զբաղեցնող անձանց՝ աշխատանքից ազատվելու մասին իրենց դիմումի հիման վրա քաղաքացիական ծառայողի կամ Պաշտպանի աշխատակազմում այլ պաշտոնից ազատելու, ինչպես նաև որոշակի ժամկետով կնքված աշխատանքային պայմանագրերի ժամկետը լրանալու հիմքով աշխատանքից ազատելու լիազորություն,

5. նախատեսվել է, որ Պաշտպանի ժամանակավոր բացակայության ընթացքում կամ Պաշտպանի հրաժարականի դեպքում Պաշտպանին ժամանակավորապես փոխարինող դեպարտամենտի հայեցողական պաշտոն զբաղեցնող ղեկավարը, ի թիվս այլ բացառությունների, չի կարող իրականացնել Սահմանադրական օրենքի 30-30.1-րդ հոդվածներով, 30.2-րդ հոդվածի 1-2-րդ և 5-7-րդ մասերով նախատեսված լիազորությունները, այն է՝ համապատասխանաբար Պաշտպանի լիազորությունները երեխաների իրավունքների պաշտպանության հարցում, Պաշտպանի լիազորությունները հաշմանդամություն ունեցող անձանց իրավունքների պաշտպանության հարցում և Պաշտպանի առանցքային լիազորությունները ազդարարների պաշտպանության հարցում,

6. հաշվի առնելով Սահմանադրական օրենքի 17-րդ հոդվածի ուժով այլ անձանց իրավունքների պաշտպանության նպատակով Մարդու իրավունքների պաշտպանին դիմելու հնարավորությունը և դրա հետ մեկտեղ անձնական տվյալների և օրենքով գաղտնիք պարունակող տեղեկությունների պաշտպանության անհրաժեշտությունը՝ նախատեսվել են

Սահմանադրական օրենքով նախատեսված բողոքի կապակցությամբ և բողոքի քննարկման արդյունքում Պաշտպանի կողմից ընդունվող որոշումների ծանուցման առնչությամբ առանձին կարգավորումներ,

7. նախատեսվել է, որ Պաշտպանի՝ երեխաների խնամք և պաշտպանություն իրականացնող հաստատություններ, ինչպես նաև հանրակրթական ուսումնական հաստատություններ անարգել այցեր իրականացնելու լիազորության կատարմանն ուղղված գործառույթներ միայն Պաշտպանի գրավոր որոշման հիման վրա՝ այդ որոշմամբ նախատեսված կարգով և ծավալով կարող են իրականացնել ոչ միայն Պաշտպանի աշխատակազմի քաղաքացիական ծառայողները, այլև Պաշտպանի աշխատակազմում պաշտոն զբաղեցնող այլ անձինք:

8. նախատեսվել է Պաշտպանի՝ հաշմանդամություն ունեցող անձանց գտնվելու վայր հանդիսացող հաստատություններ անարգել այցեր իրականացնելու լիազորության կատարմանն ուղղված Պաշտպանի աշխատակազմում պաշտոն զբաղեցնող անձանց գործառույթը,

9. նախատեսվել է Պաշտպանի՝ մարդու իրավունքների և ազատությունների վերաբերյալ հարցերով իրականացրած հետազոտությունների հիման վրա արտահերթ հրապարակային զեկույցներով կամ հաղորդումներով հանդես գալու հնարավորությունը,

10. նախատեսվել է էթիկայի հանձնաժողովի ձևավորման առանձնահատուկ կարգը սահմանելու Պաշտպանի լիազորությունը,

11. Սահմանադրական օրենքի որոշ դրույթներ հստակեցվել և նույն օրենքի այլ դրույթներին համահունչ են դարձվել:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ

Ո Ր Ո Շ Ո Ւ Մ

N 744 - Ա

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ (ՀԱՐԱԿԻՑ ԶԵԿՈՒՑՈՂ)
ՆՇԱՆԱԿԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հիմք ընդունելով «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական օրենքի 66-րդ հոդվածի 2-րդ մասը՝

Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարի տեղակալ Աննա Կարապետյանին նշանակել Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովում «Մարդու իրավունքների պաշտպանի մասին» սահմանադրական օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագիծը (Պ-1079-20.05.2025-ՄԻ-011/0) քննարկելիս Հայաստանի Հանրապետության կառավարության ներկայացուցիչ (հարակից զեկուցող):

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՎԱՐՉԱՊԵՏ

Ն. ՓԱՇԻՆՅԱՆ

Երևան

25.08.2025
ՀԱՎԱՍՏՎԱԾ Է
ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ
ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹՅԱՄԲ